

**INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY**

Metodyka do procedury zawężenia (ang. fine tuning) obszarów z ograniczeniami naturalnymi w Polsce

dr inż. Grażyna Niewęgłowska – kierownik

mgr inż. Adam Kagan

mgr inż. Marek Zieliński

mgr inż. Jolanta Sobierajska

Konsultacje:

prof. dr hab. Wojciech Józwiak

Warszawa, 29 maj 2015 r.

Plan wystąpienia:

1. Wskaźniki proponowane przez Komisję Europejską w celu przeprowadzenia FT
2. Ocena możliwości zastosowania w warunkach Polski wskaźników proponowanych w wytycznych Komisji Europejskiej
3. Metoda zawężenia obszarów z ograniczeniami naturalnymi w Polsce.
4. Metody c. d. - wyznaczenie wskaźników powiązanych z produkcją i ich wielkości progowych dla intensywnej organizacji produkcji rolnej na terenach ONW.
5. Wyznaczanie obszarów z intensywną organizacją produkcji rolnej
6. Literatura

1. Wskaźniki proponowane przez Komisję Europejską w celu przeprowadzenia FT

Wskaźniki proponowane przez Komisję Europejską w celu przeprowadzenia FT (1)

Wskaźniki są pogrupowane według określonych kryteriów:

1. Kryteria **związane z inwestycjami**: obszary wyposażone w systemy nawadniające oraz odwadniające, rejony występowania szklarni;
2. Kryteria **związane z działalnością gospodarczą**: obszary o dużej produkcji standardowej (SO) na 1 hektar użytków rolnych, obszary z dużą średnią wydajnością dominującej uprawy, z obsadą zwierząt powyżej średniej krajowej, (z uwzględnieniem norm prawodawstwa krajowego), z dużą gęstością drzew;
3. Metody produkcji lub **systemy gospodarowania w rolnictwie**. W wyniku odpowiedniego zarządzania i stosowania odpowiednich metod produkcji gospodarstwa na określonych obszarach generują wysoki dochód i są niezależne od niekorzystnych naturalnych warunków gospodarowania;
4. **Powyższe wskaźniki nie muszą być stosowane a kraj członkowski może zaproponować własne wskaźniki**, które są dopasowane do lokalnych uwarunkowań rolnictwa, mając na uwadze jednostkę administracyjną na poziomie LAU 2.

Wskaźniki proponowane przez Komisję Europejską w celu przeprowadzenia FT (2)

KE zaproponowała **dwustopniowy proces wyłączenia** obszarów z płatności ONW.

1. Pierwszy stopień to odniesienie do średniej unijnej,
2. Drugi to odniesienie do średniej krajowej.

Kryteria tych wyłączeń to: wartość produkcji standardowej (SO), średni plon głównej uprawy, obsada zwierząt trawożernych na hektar głównej powierzchni paszowej, obsada drzew na hektar sadu.

Progiem (według KE) dla wyłączenia z płatności ONW było:

- uzyskanie przez gospodarstwa rolne na danym obszarze poziomu wskaźników większych od 80% średniej wielkości unijnych (pierwszy stopień),
- a następnie poziomu wskaźników wyższych od 80% średniej krajowej danego wskaźnika (drugi stopień).

Wskaźniki proponowane przez Komisję Europejską w celu przeprowadzenia FT (3)

Które obszary z gospodarstwami należałoby wyłączyć z płatności ONW przy użyciu powyższych kryteriów?

Na przykład średni wskaźnik w UE SO/ha UR wynosił w 2012 r. 1648 euro, więc według powyższej zasady, należy wyłączyć te obszary, na których gospodarstwa osiągają SO poziom przychodu w kwocie powyżej 1318 euro/ha UR.

Dla Polski średni wskaźnik SO/ha UR to 1314 euro/ha UR. Więc – według tej zasady – należałoby wyłączyć z płatności ONW obszary z gospodarstwami osiagającymi wartość $SO > 1051$ euro/ha UR, co odpowiada około 4204 zł. Wyłączeniu z płatności ONW podlegałyby obszary obejmujące ponad 67% polskich gospodarstw rolnych.

2. Ocena możliwości zastosowania w warunkach Polski wskaźników proponowanych w wytycznych Komisji Europejskiej

Ocena możliwości zastosowania w warunkach Polski wskaźników proponowanych w wytycznych Komisji Europejskiej (1)

Dokonano analizy rozkładu polskich gospodarstw rolnych według wielkości ekonomicznej, liczonej według SO, na danych z Polskiego FADN dla 2010 roku. Gospodarstwa uszeregowano według wielkości ekonomicznej (SO) i na tej podstawie uzyskano strukturę SO.

Kolejno wydzielono gospodarstwa, które uzyskiwały więcej niż 80% średniej arytmetycznej SO dla całej próby. Gospodarstwa z $SO > 80\%$ średniej krajowej SO stanowiły 40,6% analizowanej próby Polskiego FADN. Charakteryzowały się średnią SO 73689,2 zł, medianą 53958,5 zł, wartością minimum 31746 zł, maksimum 776851 zł. Na tej podstawie stwierdzono, że taka charakterystyka nie gwarantuje wskazania gospodarstw konkurencyjnych – czyli takich, które przewyciężyły naturalne utrudnienia i są w stanie dalej trwać na rynku.

Ocena możliwości zastosowania w warunkach Polski wskaźników proponowanych w wytycznych Komisji Europejskiej (2)

Według W. Józwiaka i wsp. (2014) zdolność konkurencyjna to trwała umiejętność gospodarujących podmiotów (w tym gospodarstw rolnych) do zdobywania, a następnie zachowania udziału w rynku lokalnym, regionalnym, krajowym, a nawet międzynarodowym w warunkach dostępu do tych rynków.

O zdolności konkurencyjnej gospodarstw świadczą:

- **dochody.** Wysokie dochody informują pośrednio o mocnej ekonomicznej pozycji gospodarstw, co mówi nie tylko o poziomie życia producentów, lecz także o aktualnym udziale w rynku i możliwościach (przynajmniej częściowego) finansowania inwestycji z własnych środków.
- **działalność inwestycyjna.** Wskazuje na umiejętności i chęć przystosowywania się do zmieniającego się otoczenia, co jest warunkiem zachowania zdolności konkurencyjnej gospodarstw.

Ocena możliwości zastosowania w warunkach Polski wskaźników proponowanych w wytycznych Komisji Europejskiej (3)

Zespół pod kierunkiem W. Józwiaka dokonywał w kolejnych latach charakterystyki polskich gospodarstw konkurencyjnych. Najnowsza z nich (2014) wskazuje, że w Polsce w latach 2010-2012 było 20,7% gospodarstw rolnych osiągających poziom dochodu przewyższający parytet oraz gwarantujących wartość inwestycji przewyższającą wartość amortyzacji (stopa reprodukcji majątku trwałego większa od 1).

Gospodarstwa te charakteryzował poziom SO powyżej 180% średniej krajowej. Wobec tego dokonano następnego rozkładu SO w gospodarstwach, które uzyskały powyżej 180% tejże średniej.

3. Metoda zawężenia obszarów z ograniczeniami naturalnymi w Polsce

Metoda zawężenia obszarów z ograniczeniami naturalnymi w Polsce (1)

IERiGŻ - PIB zaproponował autorską metodę (zgodną z wytycznymi KE) procedury zawężenia obszarów ONW w Polsce, która w efekcie wskazuje gminy oraz obręby ewidencyjne, na terenie których przekroczone są wartości progowe wskazane, jako cechy wskaźnikowe dla intensywnej organizacji gospodarki rolnej.

W celu określenia grupy gospodarstw z intensywną organizacją produkcji na obszarach ONW na wstępie dokonano charakterystyki 53 wskaźników powiązanych z produkcją, obliczonych dla kolejnych trzech lat, objętych monitorowaniem Polskiego FADN. Grupy gospodarstw podzielono według typów produkcyjnych a te według wielkości ekonomicznej.

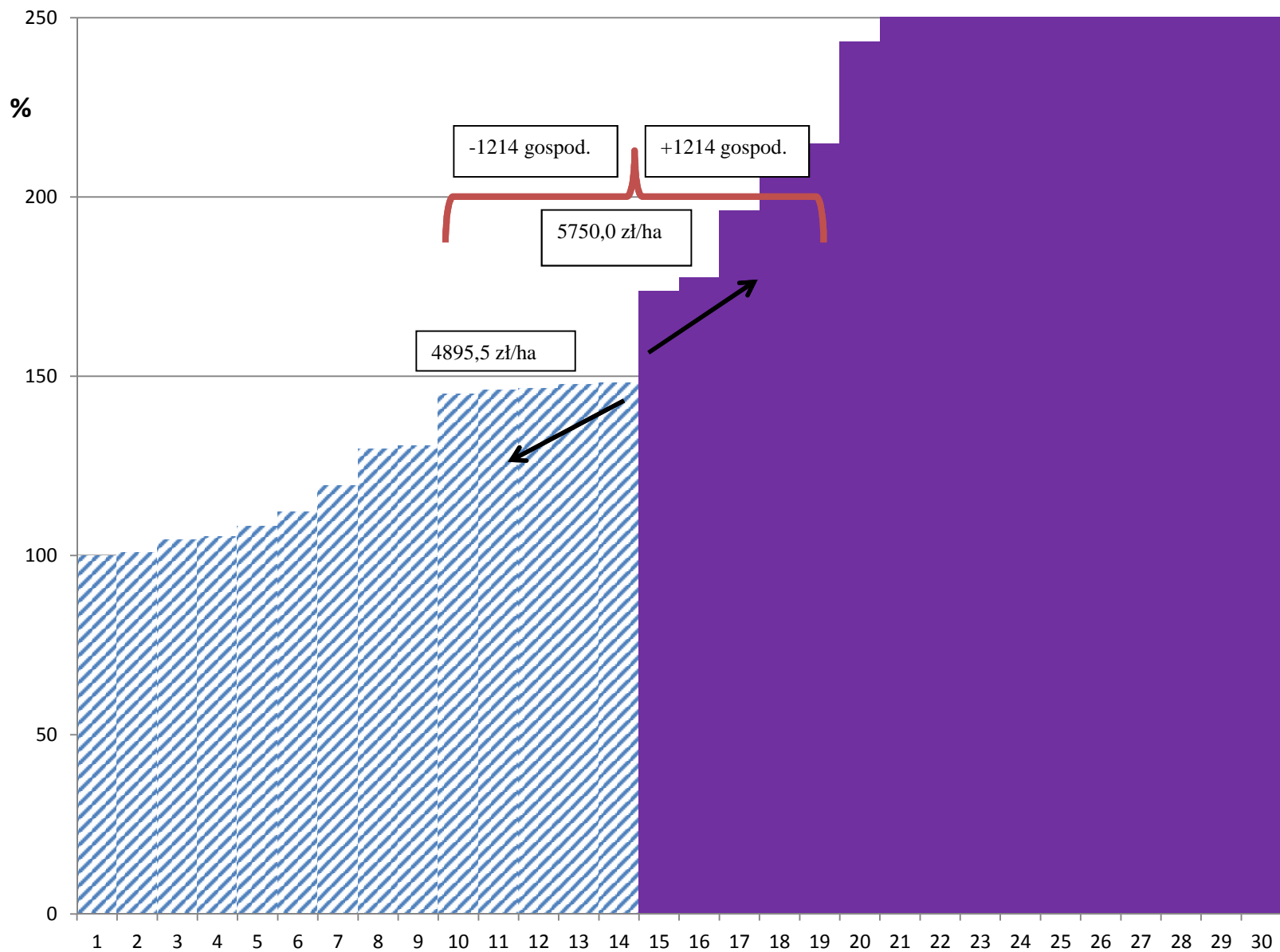
Analiza wskaźników stanowiła podstawę do rozważań, w wyniku których **wskazano wysokość kosztów materiałowo-pieniężnych przeliczonych na 1 ha UR - jako optymalne kryterium wydzielania grupy gospodarstw z intensywną organizacją produkcji.**

Metoda zawężenia obszarów z ograniczeniami naturalnymi w Polsce (2)

Metodę wyznaczania obszarów o intensywnej organizacji produkcji rolnej na terenach ONW opracowano w IERiGŻ - PIB w 2010 roku. Ekspertyzę tę powtórzono w latach 2013-2014 z wykorzystaniem danych rachunkowych z wyników monitoringu Polskiego FADN obejmującego lata 2009-2011.

Analizą objęto ok. 11,1 tys. gospodarstw rolnych, w podziale na sześć typów produkcyjnych, wśród których wyróżniono grupy wielkościowe według Standardowej Produkcji (SO): 2-8, 8-25, 25-50, 50-100 i 100-500 tys. euro. Gospodarstwa uszeregowano według rosnących kosztów materiałowo-pieniężnych przeliczonych na hektar użytków rolnych w gospodarstwach Polskiego FADN.

Wykres 1. Koszty materiałowo-pieniężne na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typu produkcyjnego i wartości produkcji standardowej w latach 2009-2011 uszeregowane według rosnących wielkości.

Grupy gospodarstw według typu produkcyjnego i wartości standardowej produkcji;

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiego FADN za lata 2009-2011.

Metoda zawężenia obszarów z ograniczeniami naturalnymi w Polsce (3)

Stosowanie wartości skokowej kosztów materiałowo-pieniężnych na 1 ha użytków rolnych, jako wartości progowej jest możliwe, ale nie jest w pełni uzasadnione i w konsekwencji nie powinno być stosowane, jako jedyne kryterium przy wyłączeniu gospodarstw z intensywną organizacją produkcji.

Zaproponowano, aby intensywność prowadzonej produkcji na użytkach rolnych zmierzyć w gospodarstwach ponoszących koszty materiałowo-pieniężne na 1 ha użytków rolnych powyżej i poniżej wartości progowej wskaźnika.

Zmierzono ją w dwóch oktylach (oktyl to 1/8 gospodarstw objętych analizą) gospodarstw. Pierwszy oktyl odnosił się do 1214 gospodarstw ponoszących koszty materiałowo-pieniężne na 1 ha użytków rolnych poniżej wartości progowej wskaźnika, natomiast drugi oktyl do 1214 gospodarstw, które ponosiły koszty materiałowo-pieniężne na 1 ha UR powyżej wartości progowej wskaźnika.

Metoda zawężenia obszarów z ograniczeniami naturalnymi w Polsce (4)

Wykres 1 wskazuje wysokość kosztów materiałowo-pieniężnych na hektar użytków rolnych (bez kosztu wynajmu pracy i amortyzacji) w gospodarstwach rolnych pogrupowanych według typu produkcyjnego i wielkości ekonomicznej liczonej według SO (średnia dla lat 2009-2011 przeliczona na ceny stałe). Grupy gospodarstw uszeregowano według rosnącego poziomu intensywności produkcji.

Wyodrębniono cztery grupy gospodarstw, których koszty na jednostkę powierzchni są większe od pozostałych. Analiza rozkładu tej cechy wskazała na konkretne typy produkcyjne oraz wielkość ekonomiczną gospodarstw z intensywną organizacją produkcji.

Dostrzeżono różnicę w kosztach materiałowo-pieniężnych ponoszonych na 1 ha użytków rolnych między gospodarstwami z: uprawami polowymi, specjalizującymi się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi oraz produkcją mieszaną, a gospodarstwami specjalizującymi się w: chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi i uprawach trwałych oraz ogrodnictwach.

W praktyce trudno jest ustalić gospodarstwa z produkcją intensywną (gospodarstwa rolne nie prowadzą rachunkowości), więc wykorzystano wskaźniki techniczno-organizacyjne charakterystyczne dla wyłonionych gospodarstw z intensywną organizacją produkcji.

Tabela 1a. Koszty materiałowo-pieniężne w gospodarstwach rolnych według typu produkcyjnego i wartości standardowej produkcji w latach 2009-2011 (wyrażone w cenach stałych z 2011 roku)

Gospodarstwa		2009 r.	2010 r.	2011 r.	2009-2011
Uprawy polowe					
Bardzo małe	2000=<euro<8000	3785	3765	3584	3711
Małe	8000=<euro<25000	3628	3536	3560	3575
Średnio małe	25000=<euro<50000	3341	3263	3316	3307
Średnio duże	50000=<euro<100000	3374	3209	3428	3337
Duże	100000=<euro<500000	3496	3327	3527	3450
Bardzo duże	euro>=500000	-	-	-	-
Uprawy ogrodnicze					
Bardzo małe	2000=<euro<8000	-	-	-	-
Małe	8000=<euro<25000	58564	56137	49299	54667
Średnio małe	25000=<euro<50000	117422	87161	100482	101688
Średnio duże	50000=<euro<100000	127666	142013	119121	129600
Duże	100000=<euro<500000	221344	222434	200443	214740
Bardzo duże	euro>=500000	-	-	-	-
Uprawy trwałe					
Bardzo małe	2000=<euro<8000	9200	9489	9135	9275
Małe	8000=<euro<25000	8678	8489	8735	8634
Średnio małe	25000=<euro<50000	8610	7963	7555	8043
Średnio duże	50000=<euro<100000	7741	7845	5478	7021
Duże	100000=<euro<500000	-	-	-	-
Bardzo duże	euro>=500000	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiego FADN za lata 2009-2011.

Tabela 1b. Koszty materiałowo-pieniężne w gospodarstwach rolnych według typu produkcyjnego i wartości standardowej produkcji w latach 2009-2011 (wyrażone w cenach stałych z 2011 roku)

Gospodarstwa		2009 r.	2010 r.	2011 r.	2009-2011
Zwierzęta żywione paszami objętościowymi					
Bardzo małe	2000=<euro<8000	3638	3360	3442	3480
Małe	8000=<euro<25000	3995	3914	3943	3950
Średnio małe	25000=<euro<50000	4900	4748	5007	4885
Średnio duże	50000=<euro<100000	5729	5630	5891	5750
Duże	100000=<euro<500000	6362	6223	6882	6489
Bardzo duże	euro>=500000	-	-	-	-
Zwierzęta żywione paszami treściwymi					
Bardzo małe	2000=<euro<8000	5829	5784	6014	5876
Małe	8000=<euro<25000	6493	7757	7062	7104
Średnio małe	25000=<euro<50000	8707	8708	9157	8857
Średnio duże	50000=<euro<100000	21458	10776	12004	14746
Duże	100000=<euro<500000	49480	38050	41810	43114
Bardzo duże	euro>=500000	84141	63245	61149	69512
Mieszane					
Bardzo małe	2000=<euro<8000	4140	4091	4631	4287
Małe	8000=<euro<25000	4328	4303	4336	4322
Średnio małe	25000=<euro<50000	4703	4676	5022	4800
Średnio duże	50000=<euro<100000	4688	4800	5006	4831
Duże	100000=<euro<500000	4585	4851	5109	4848
Bardzo duże	euro>=500000	4781	4905	5001	4895

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Polskiego FADN za lata 2009-2011.

4. Metody c.d. - wyznaczenie wskaźników powiązanych z produkcją i ich wielkości progowych dla intensywnej organizacji produkcji rolnej na terenach ONW

Metody c.d. - wyznaczenie wskaźników powiązanych z produkcją i ich wielkości progowych dla intensywnej organizacji produkcji rolnej na terenach ONW (1)

Stopień intensywności organizacji produkcji w wyłonionych gospodarstwach zmierzono jednym z czterech wskaźników techniczno-organizacyjnych:

1.obsada zwierząt żywionych paszami objętościowymi liczonych w SD na 1 ha użytków rolnych,

2.obsada zwierząt żywionych paszami treściwymi liczonych w SD na 1 ha użytków rolnych,

3.udział upraw trwałych (sady) w powierzchni użytków rolnych (%)

4.udział upraw ogrodniczych w powierzchni użytków rolnych (%).

Każdy z powyższych wskaźników techniczno-organizacyjnych charakteryzuje średnia arytmetyczna, bo tylko takie dane można zebrać na podstawie dostępnych źródeł danych.

Metody c.d. - wyznaczenie wskaźników powiązanych z produkcją i ich wielkości progowych dla intensywnej organizacji produkcji rolnej na terenach ONW (2)

Intensywna organizacja produkcji obejmuje obszary z:

- obsadą zwierząt żywionych paszami treściwymi równą bądź większą od 1,0 SD na 1 ha użytków rolnych,
- obsadą zwierząt żywionych paszami objętościowymi równą bądź większą od 0,9 SD na 1 ha użytków rolnych,
- udziałem upraw trwałych w użytkach rolnych równym bądź większym od 41,6%,
- udziałem upraw ogrodniczych w użytkach rolnych równym bądź większym od 15,6%.

5. Wyznaczanie obszarów z intensywną organizacją produkcji rolnej

Wyznaczenie obszarów z intensywną organizacją produkcji rolnej (gminy)

Analiza przeprowadzona dla danych na poziomie gminy pozwoliła wyłonić grupę jednostek samorządowych, na terenie których należy przypuszczać, że prowadzona jest intensywna produkcja rolnicza.

Liczba gmin z intensywnym rolnictwem na podstawie obsady zwierząt żywionych paszami objętościowymi wyniosła 50.

114 gmin z intensywnym rolnictwem wskazano na podstawie kryterium obsady zwierząt żywionych paszami treściwymi.

Wysoki udział upraw trwałych i ogrodniczych stwierdzono dla każdej cechy w 22 gminach.

Tabela 2. Gminy z intensywną organizacją produkcji rolnej, wyodrębnione według ustalonych kryteriów

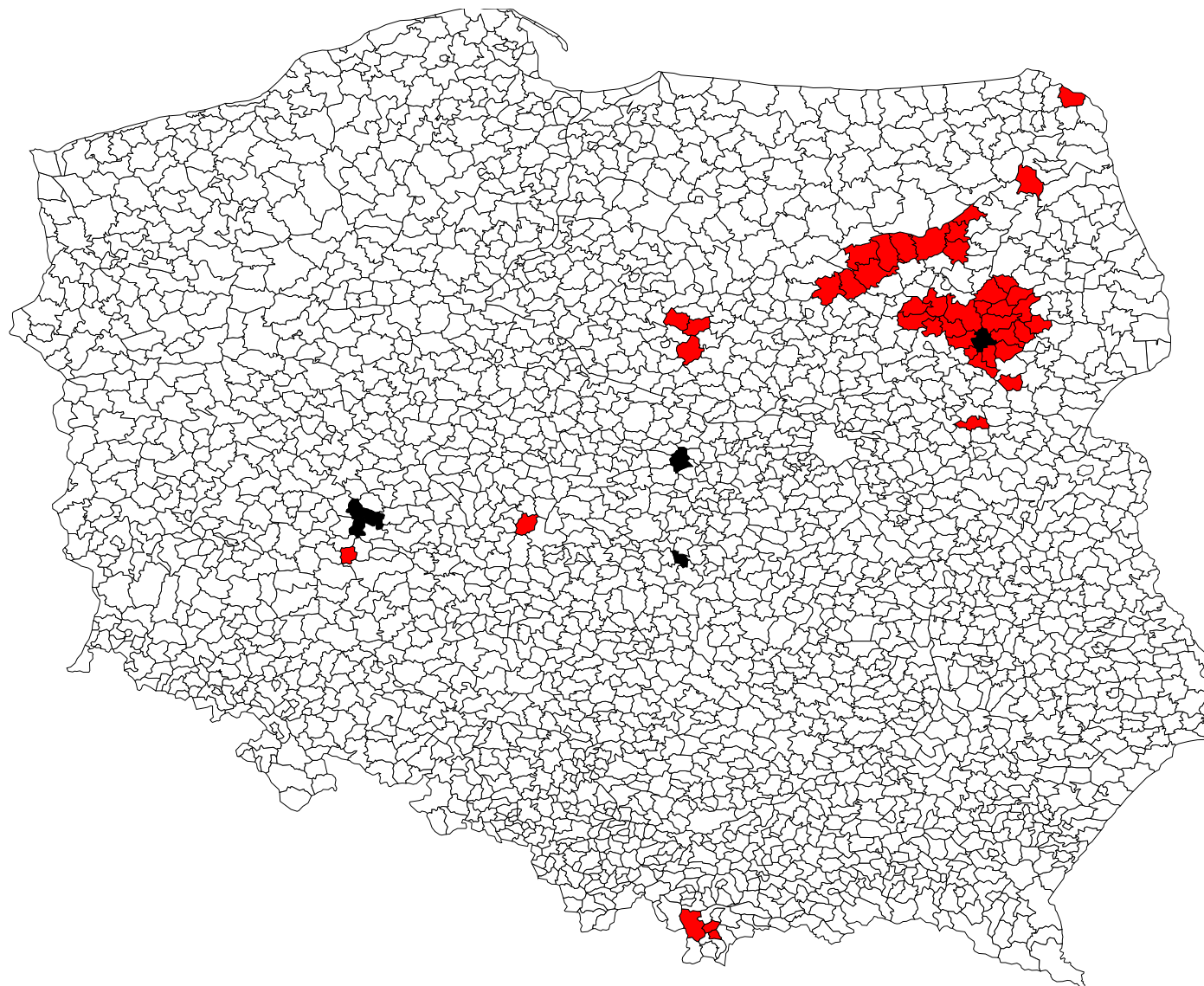
Kryterium intensywności:	Wybrane cechy:			
	gminy		powierzchnia użytków rolnych	
	liczba	udział w kraju (%)	(ha)	udział (%) ^a
- zwierzęta żywione paszami objętościowymi	50	2,3	467 887	3,3
- zwierzęta żywione paszami treściwymi	114	5,2	816 848	5,7
- uprawy trwałe	22	1,0	162 739	1,1
- uprawy ogrodnicze	22	1,0	119 841	0,8
Łącznie	208	9,6	1 567 315	10,9
Razem ^b	202	9,3	1 522 013	10,6

^a 100% stanowi powierzchnia użytków rolnych w dobrej kulturze położonych w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich – 14 339 580 ha

^b z pominięciem gmin wyodrębnionych według więcej niż jednego kryterium.

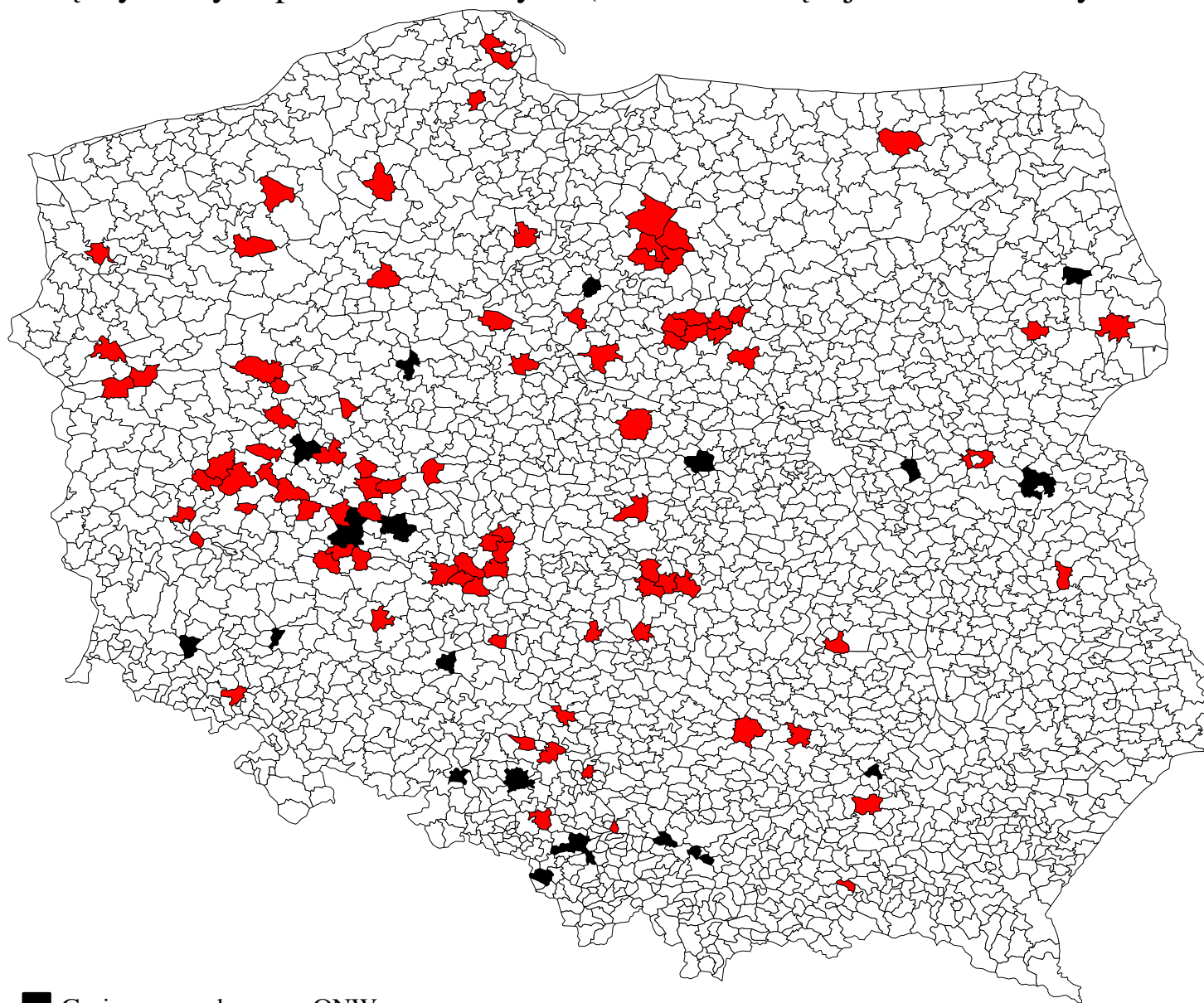
Źródło: obliczenia własne na podstawie PSR 2010.

Mapa I. Położenie gmin o intensywnej organizacji produkcji rolnej, wydzielonych na podstawie obsady zwierząt żywnych paszami objętościowymi (obsada 0,9 i więcej SD na 1 ha użytków rolnych)

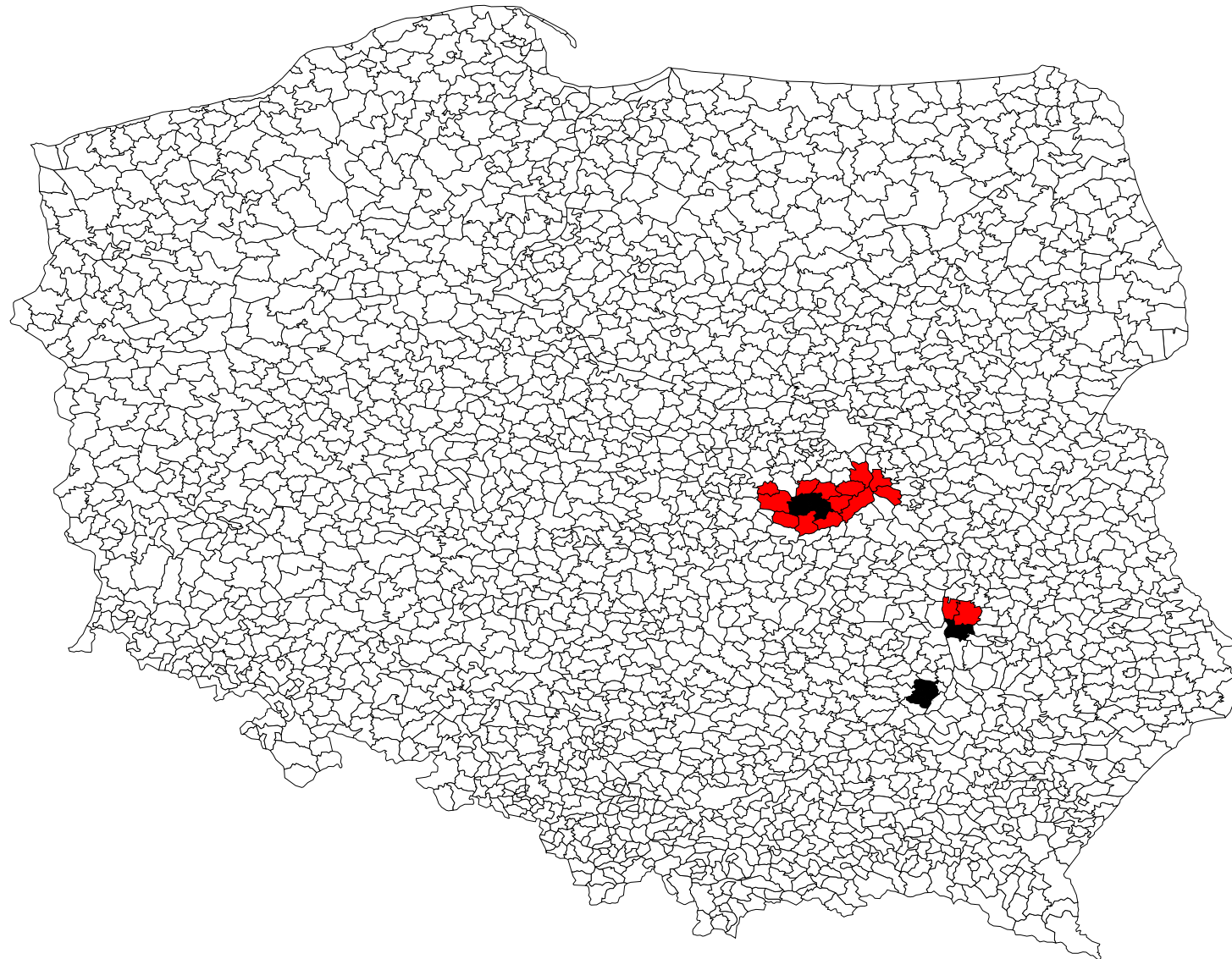
- Gminy poza obszarem ONW
- Gminy znajdujące się w wykazie obszarów ONW objętych wsparciem PROW 2007-2013

Mapa II. Położenie gmin o intensywnej organizacji produkcji rolnej, wydzielonych na podstawie obsady zwierząt żywionych paszami treściwymi (obsada 1 i więcej SD na 1 ha użytków rolnych)

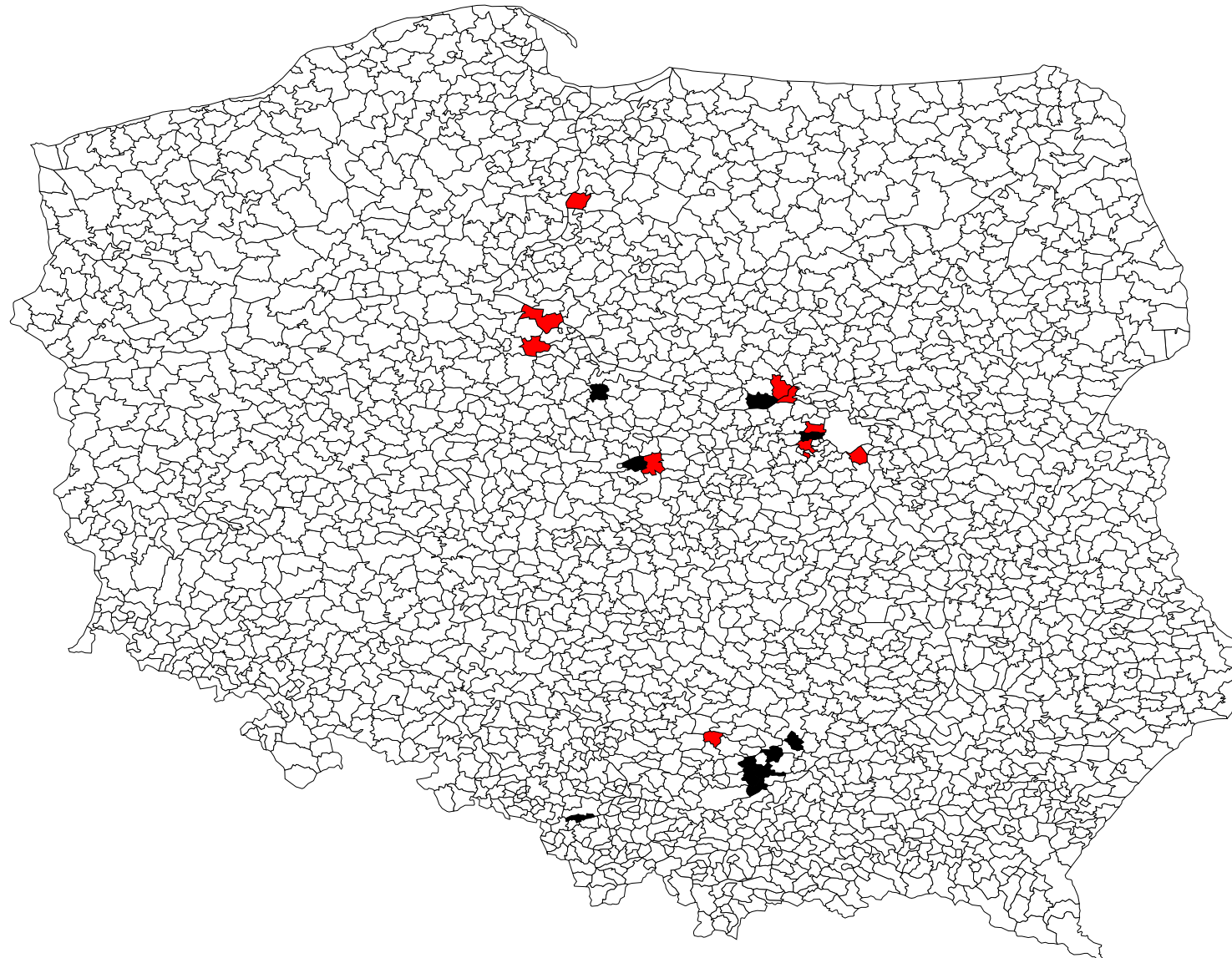
- Gminy poza obszarem ONW
- Gminy znajdujące się w wykazie obszarów ONW objętych wsparciem PROW 2007-2013

Mapa III. Położenie gmin o intensywnej organizacji produkcji rolnej, wydzielonych na podstawie kryterium udziału upraw trwałych w użytkach rolnych (udział 41,6% i więcej)

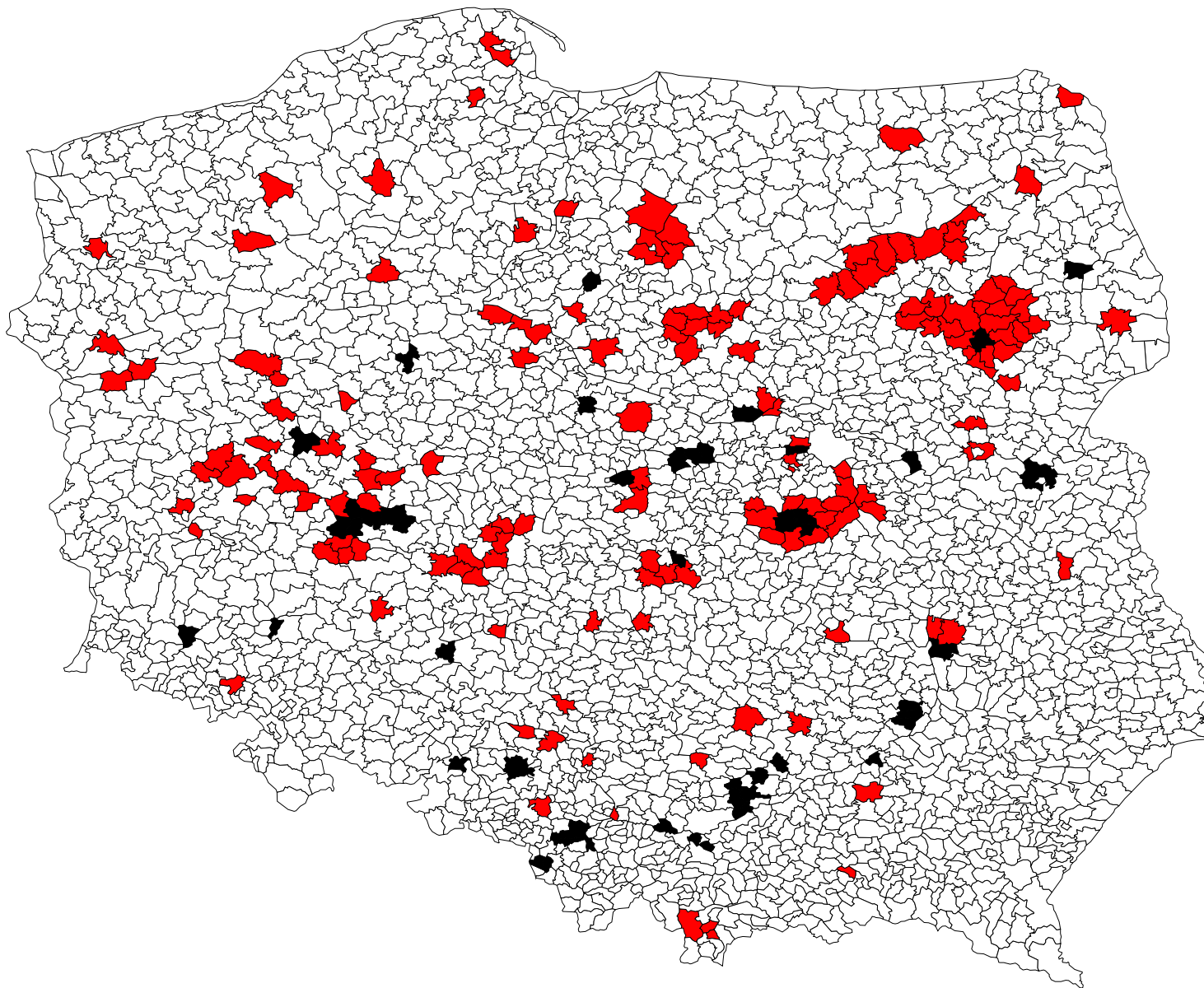
- Gminy poza obszarem ONW
- Gminy znajdujące się w wykazie obszarów ONW objętych wsparciem PROW 2007-2013

Mapa IV. Położenie gmin o intensywnej organizacji produkcji rolnej, wydzielonych na podstawie kryterium udziału upraw ogrodnich w użytkach rolnych (udział 15,6% i więcej)

- Gminy poza obszarem ONW
- Gminy znajdujące się w wykazie obszarów ONW objętych wsparciem PROW 2007-2013

Mapa V. Łącznie gminy o intensywnej organizacji produkcji rolnej, wydzielone niezależnie od cechy klasyfikującej

- Gminy poza obszarem ONW
- Gminy znajdujące się w wykazie obszarów ONW objętych wsparciem PROW 2007-2013

Wyznaczenie obszarów z intensywną organizacją produkcji rolnej (gminy a obręby ewidencyjne)

Na terenie danej gminy może wystąpić znaczna niejednorodność prowadzonej działalności rolniczej z uwagi na odmienne ukierunkowanie i specjalizację produkcji oraz zróżnicowaną jej intensywność w poszczególnych miejscowościach.

Niehomogeniczność rolnictwa mogłaby prowadzić do wyłączenia z płatności ONW obszarów z ograniczeniami naturalnymi, na których nie doszło do ich przewyżczenia w wyniku postępu techniczno-organizacyjnego produkcji, co jest niezgodne z zasadami *fine tuning*.

Wskazuje to na potrzebę dokonania analizy dla mniejszych jednostek ewidencyjnych zlokalizowanych na terenie tych gmin, które na podstawie uśrednionych parametrów produkcyjnych dla działalności rolniczej zostały uznane za intensywne.

Wyznaczenie obszarów z intensywną organizacją produkcji rolnej (gminy a obręby ewidencyjne)

Określono wskaźniki techniczno-organizacyjne dla obrębów ewidencyjnych znajdujących się w wyłonionych gminach. W efekcie wskazano te obręby ewidencyjne, na terenie których nastąpiło przekroczenie przyjętych poziomów wskaźników.

Z uwagi na brak danych z Powszechnego Spisu Rolnego 2010 dla tak małych jednostek do wskazania obrębów ewidencyjnych o intensywniej organizacji produkcji rolniczej wykorzystano dane uzyskane z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) oraz Głównego Inspektoratu Weterynarii (GIW).

Wyznaczenie obszarów z intensywną organizacją produkcji rolnej (gminy a obręby ewidencyjne)

W efekcie wskazano obręby ewidencyjne z intensywną organizacją produkcji rolnej, które (według wszystkich cech wskaźnikowych) obejmują powierzchnię 774 605 ha użytków rolnych. Zaś powierzchnia gmin wskazanych do wyłączenia z płatności ONW to 1 522 013 ha użytków rolnych.

Porównanie wyniku wyłączenia z płatności ONW obszarów gmin z obszarem obrębów ewidencyjnych wskazuje na potrzebę dokonania procedury FT dla jak najmniejszych jednostek ewidencyjnych, wówczas stopień dokładności eliminuje nieścisłości.

W celu zaś uniknięcia popełnienia uchybień w przeprowadzeniu FT w kraju najlepszym rozwiązaniem byłoby eliminowanie z płatności obszarów konkretnych gospodarstw.

Wyznaczenie obszarów z intensywną organizacją produkcji rolnej (co dalej?)

Zaprezentowane wyniki przeprowadzenia FT nie są ostateczne, będą one uaktualniane i zweryfikowane w bieżącym roku.

- Po pierwsze zostaną uaktualnione wartości progowe dla wskaźników charakterystycznych dla intensywnej organizacji produkcji (na podstawie najnowszych danych Polskiego FADN),
- Po drugie zostaną zweryfikowane obszary, na których trudności wynikające z niekorzystnych warunków gospodarowania zostały przezwyciężone (na podstawie aktualnych danych GUS, ARiMR, Inspektoratów Weterynarii),
- Weryfikacja obszarów zostanie dokonana na bazie aktualnie wytypowanych ONW wskazanych przez ekspertów IUNG PIB na podstawie aktualnych danych biofizycznych.

Wyznaczenie obszarów z intensywną organizacją produkcji rolnej (koncentracja produkcji ?)

Kwestią dyskusyjną jest określenie poziomu koncentracji wcześniej wskazanych parametrów techniczno-produkcyjnych w przeliczeniu na jedno gospodarstwo.

Wówczas na obszarach gmin wyznaczonych do wyłączenia z płatności można by wyłączyć obszary z gospodarstwami, które byłyby wskazane na podstawie wskaźników poziomu koncentracji parametrów techniczno-produkcyjnych na gospodarstwo.

Wskaźniki poziomu koncentracji na gospodarstwo stanowiłyby kryterium kwalifikowalności ONW do wyłączenia z płatności.

Takie rozwiązanie byłoby optymalne w przypadku Polski, gdyż uzyskanie aktualnych danych dla obrębów ewidencyjnych przysparza wykonawcom wiele trudności.

Wyznaczenie obszarów z intensywną organizacją produkcji rolnej (koncentracja produkcji ?)

Wskaźniki poziomu koncentracji dotyczą parametrów techniczno- produkcyjnych na gospodarstwo takich, jak:

- bydło w SD/gospodarstwo,
- trzoda chlewna w SD/gospodarstwo,
- drób w SD/gospodarstwo,
- uprawy trwałe ha/gospodarstwo,
- uprawy ogrodnicze ha/gospodarstwo.

6. Literatura

Literatura (1)

- Goraj K. Bocian M., Cholewa I., 2013, *Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych po zmianie w 2010 roku*, Zagadnieniach Ekonomiki Rolnej, nr 1, Warszawa. s. 98,
- Commission Europe, *Fine-tuning in areas facing significant natural and specific constraints*, Discussion paper, 11/2013, s. 1-20,
- Directorate General for Agriculture and Rural Development, 2012, *Fine tuning in areas with significant constraints*, discussion paper, August 2012, s.1-15.,
- Eurostat, 2012. [http: epp.eurostat.ec.europa.eu.](http://epp.eurostat.ec.europa.eu),
- Floriańczyk Z., Mańko S., Osuch D., Płonka R., 2013, *Wyniki Standardowe 2012 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN, Część I. Wyniki Standardowe*, www.fadn.pl/wyniki, Warszawa,
- IES, JRC, Ispra (Italy), 2007, Scientific and technical report: *Common biophysical criteria for defining areas with the less favourable for agriculture in Europe*. [http: ec.europa.eu/dgs/jrc](http://ec.europa.eu/dgs/jrc),
- Józwiak W., Sobierajewska J., Zieliński M., 2014, Zmiany liczby gospodarstw osób fizycznych ze zdolnością konkurencyjną, referat na międzynarodową konferencję IERiGŻ-PIB, 12-14 maj, www.ierigz.waw.pl/aktualności/seminaria-i-konferencje/konferencja w Ossie koło Rawy Mazowieckiej, sesja V,

Literatura (2)

- Józwiak W., 2009, *Polskie gospodarstwa rolnicze w pierwszych latach członkostwa – kwestie efektywności i konkurencyjności*, IERiGŻ-PIB, PW nr. 181, rozdział III, s. 69-80, www.ierigz.waw.pl/publikacje/raporty-programu-wieloletniego-2005-2009/html,
- Józwiak W. 2010: *Zróźnicowanie gospodarstw rolniczych w Polsce według siły ekonomicznej*. Studia i raporty IUNG-PIB nr 22, Puławy, 45-55,
- Józwiak W., Niewęłowska G., Sobierajewska J., Zieliński M., 2009, ekspertyza pt. „*Analiza możliwości wykorzystania wskaźników powiązanych z produkcją zaproponowanych przez Komisję Europejską (KE) oraz zaproponowanie wskaźników specyficznych dla produkcji rolnej w Polsce w ramach delimitacji obszarów ONW w 2010 r.*”, maszynopis IERiGŻ-PIB, Warszawa. <http://www.minrol.gov.pl>,
- Niewęłowska G., Zieliński M., Mirkowska Z., 2010, ekspertyza pt. „*Opis i oszacowanie wskaźników powiązanych z produkcją, które mogą zostać wykorzystane podczas procesu wyznaczenia obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania w Polsce – w ramach drugiego etapu delimitacji tzw. fine tuning oraz określenie poziomu intensywności produkcji w wybranych krajach UE w kontekście dyskusji nad wyznaczeniem zasięgów ONW w Polsce według nowych kryteriów*”, maszynopis IERiGŻ- PIB, Warszawa, <http://www.minrol.gov.pl>,

Literatura (3)

- Niewęłowska G. Czapiewski K., Stolbova M., 2008, *Obszary o niekorzystnym gospodarowaniu w rolnictwie, stan obecny i wnioski na przyszłość*, IERiGŻ PIB, raport PW 2005-2009, nr 95. Warszawa. www.ierigz.waw.pl,
- *Polski FADN 2009-2010*, [http: www.fadn.pl](http://www.fadn.pl).

Dziękujemy za uwagę